ISSN 1392-6195 (print)
ISSN 2029-2058 (online)
JURISPRUDENCIJA
JURISPRUDENCE
2025, 32(2), p. 461–483.

STRATEGINIAI IEŠKINIAI DĖL VISUOMENĖS DALYVAVIMO (SLAPP) KAIP VIENA IŠ PIKTNAUDŽIAVIMO PROCESINĖMIS TEISĖMIS FORMŲ

Artur Doržinkevič
Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: artdorzinkevic@mruni.eu

Mykolas Kirkutis
Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: mkirkutis@mruni.eu

Pateikta 2025 m. spalio 27 d., parengta spaudai 2026 m. sausio 12 d.

DOI: 10.13165/JUR-25-32-2-08

Santrauka. *Straipsnyje analizuojami strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP). Išskiriami bendrieji piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis požymiai ir SLAPP įvertinami kaip viena iš galimų piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų. Apibūdinamos teisinės vertybės, kurios pažeidžiamos reiškiant SLAPP, ir išskiriami teisiniai subjektai, galintys reikšti SLAPP. Straipsnyje įvertinama ir SLAPP objektyvioji pusė, t. y. pati veika, padariniai, priežastinis ryšys ir kitos aplinkybės, būdingos SLAPP. Be to, aptariama SLAPP subjektyvioji pusė, t. y. vertinama, ar SLAPP gali būti reiškiamas tyčia, ar ir per neatsargumą. Galiausiai straipsnyje analizuojamos apsaugos nuo SLAPP procedūros, skirtos atsakovams apsaugoti. Straipsnyje vertinamos tiek nacionalinės, tiek Europos Sąjungos teisėje numatomos priemonės ir jų efektyvumas užtikrinant teisę į teisingą teismą. Tyrime analizuojamas CPK pakeitimo projektas, kuriuo siekiama atnaujinti SLAPP institutą Lietuvoje, ir vertinama šiuo metu Lietuvoje susiformavusi teismų praktika dėl SLAPP.*

Reikšminiai žodžiai: *SLAPP, strateginiai ieškiniai, piktnaudžiavimas procesu, piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, teisė kreiptis į teismą.*

Įvadas

Paprastai pripažįstama, kad draudimo piktnaudžiauti teise institutas įvairiose valstybėse įgyvendinamas skirtingai, nes sutariama tik dėl kai kurių bendrų terminų vartojimo[1]. Vis dėlto pastaruoju metu Europos Sąjungos (toliau – ES) lygmeniu galima įžvelgti tendencijų harmonizuoti tam tikrus piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis aspektus, vienas iš jų – ieškovo piktnaudžiavimas reiškiant strateginius ieškinius dėl visuomenės dalyvavimo (toliau – SLAPP). 2022 m. duomenimis, laikotarpiu nuo 2010 iki 2021 m. Europoje buvo pareikšta 570 SLAPP, tačiau tai tik maža dalis SLAPP bylų realybės Europoje: dauguma SLAPP taikinių (atsakovų) apie tokius ieškinius nepraneša, nes, be visų kitų aplinkybių, bijo patirti tolesnius ieškovo persekiojimo veiksmus[2]. Būtent todėl tiek nacionaliniu[3], tiek tarptautiniu (ES[4], Europos Tarybos[5]) lygiu teisinis reglamentavimas, susijęs su strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo prevencija, tapo vienu iš įstatymų leidėjo prioritetų civilinio proceso srityje. Taigi įstatymų leidėjai kuria įvairius mechanizmus kovai su SLAPP (angl. *anti-SLAPP procedures*; toliau – apsaugos nuo SLAPP procedūros).

SLAPP savo esme yra piktnaudžiavimas viena fundamentaliausių žmogaus teisių – teise į teisminę gynybą[6]. Toks piktnaudžiavimas pasireiškia netinkamai įgyvendinant procesinę teisę kreiptis į teismą. Vertinant SLAPP institutą iš pirmo žvilgsnio, būtų galima teigti, kad SLAPP yra piktnaudžiavimas teise arba viena iš jos formų. Dar 2009 metais atliktame disertaciniame tyrime A. Brazdeikis pažymi, kad piktnaudžiavimo procesine teise atvejų sąrašas nėra baigtinis, nes valstybių įstatymuose nesistengiama apibrėžti konkrečius

1 Michael Byers, „Abuse of Rights: An Old Principle, A New Age“, *McGill Law Journal* 47 (2002): 392.

2 Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE), *Shutting Out Criticism: How SLAPPs Threaten European Democracy* (March 2022), 3, žiūrėta 2025 m. lapkričio 17 d., https://www.the-case.eu/wp-content/ uploads/2023/08/20230703-CASE-UPDATE-REPORT-2023-1.pdf.

3 2022 m. gruodžio 31 d. įsigaliojo CPK 142, 296, 297 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 95[1] straipsniu įstatymas, kuriuo įtvirtintos apsaugos nuo SLAPP procedūros Lietuvoje.

4 Reaguodamos į SLAPP padažnėjimą Europos šalyse, kelios nevyriausybinės organizacijos 2020 m. gruodžio mėn. viešai skatino ES lygmeniu numatyti mechanizmus, skirtus kovai su SLAPP (Linda M. Ravo, Justin Borg-Barthet ir Xandra E. Kramer, „Protecting Public Watchdogs Across the EU: A Proposal for an EU Anti-SLAPP Law“, žiūrėta 2025 m. lapkričio 17 d., https://dq4n3btxmr8c9.cloudfront.net/files/zkecf9/Anti_SLAPP_Model_Directive.pdf), o 2024 m. balandžio 11 d. Europos Parlamento ir Taryba priėmė Direktyvą (ES) 2024/1069 dėl asmenų, užsiimančių visuomenės dalyvavimo veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo).

5 2024 m. balandžio 5 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija CM/Rec(2024)2 valstybėms narėms dėl kovos su strateginių ieškinių prieš visuomenės dalyvavimą (SLAPP) naudojimu, žiūrėta 2025 m. lapkričio 17 d., https://rm.coe.int/0900001680af2805.

6 Teisė į teisminę gynybą yra sudėtingo pobūdžio teisė, kurioje reikia skirti, pirma, subjektinę procesinę teisę kreiptis į teismą dėl teisminės gynybos, antra – subjektinę materialinę teisę į to reikalavimo, kurio gynybos siekia besikreipiantis asmuo, patenkinimą (žr. Giedrė Kavaliauskienė, „Proceso civilinėje byloje prielaidos ir sąlygos“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2010), 36; Stasys Vėlyvis, „Teisė į teisminę gynybą civilinio proceso doktrinoje“, Tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos „Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai“ mokslinių straipsnių rinkinys (Vilnius, 2006 m. rugpjūčio 14–15 d.), 196). Šiame tyrime labiausiai koncentruojamasi į procesinę teisę kreiptis į teismą.

veiksmus, kurie laikytini piktnaudžiavimu[7]. Kita vertus, taip pat pabrėžiama, kad „teisinio aiškumo ir saugumo principas reikalauja įstatyme pateikti tam tikrus, nors ir bendro bei vertinamojo pobūdžio kriterijus, kurie parodytų aiškią įstatymų leidėjo poziciją, su kokiais imperatyvais nesuderinama veika gali būti kvalifikuojama kaip nagrinėjamas teisės pažeidimas“[8]. Glaudus santykis tarp SLAPP ir piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis, be abejonės, egzistuoja. Vis dėlto kyla ir kitų klausimų, kurie susiję su šių institutų santykiu. Pavyzdžiui, ar galima taikyti piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis institutą subsidiariai su SLAPP instituto taikymu? Ar SLAPP gali būti pareiškiamas tik tyčia[9], o gal jį galima pareikšti dėl didelio neatsargumo? Ar teismas gali savo inciatyva, siekdamas užtikrinti viešojo intereso apsaugą, taikyti apsaugos nuo SLAPP procedūras (pavyzdžiui, parengiamojoje civilinio proceso stadijoje ieškinį palikti nenagrinėtą)?

Manytina, kad teisinio aiškumo suteiktų detalesnis tyrimas, kuriame būtų analizuojamas SLAPP santykis su piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis institutu. Todėl šio straipsnio tikslas – išanalizuoti SLAPP instituto[10] ir piktnaudžiavimo teise kreiptis į teismą santykį. Tyrimo objektas – SLAPP instituto taikymas ir aiškinimas Lietuvos civiliniame procese. Šiam tikslui pasiekti iškelti tokie uždaviniai: 1) išanalizuoti draudimo piktnaudžiauti teise principą ir piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis sampratą ir formas; 2) įvertinti SLAPP, kaip vienos iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų, bruožus (pažymėtina, kad atskleidžiant SLAPP bruožus naudojamas įprastai teisės teorijoje taikomas grupavimas, pagal kurį išskiriami šie elementai: objektas, objektyvioji pusė, subjektas, ir subjektyvioji pusė[11]); 3) įvertinti apsaugos nuo SLAPP procedūrų efektyvumą ir jų įtaką atsakovo teisei į efektyvią gynybą teismo procese. Šiuo aspektu taip pat bus įvertintas naujai rengiamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) pakeitimo projekto (toliau – CPK pakeitimo projektas)[12], kuriuo siekiama perkelti į nacionalinę teisę 2024 m. balandžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl asmenų, užsiimančių visuomenės dalyvavimo veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (toliau – direktyva), reglamentavimas.

Lietuvos teisės doktrinoje bendroji piktnaudžiavimo teise draudimo tematika tyrinėta prof. V. Mikelėno[13], o piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis tema analizuota A. Brazdei-

---

7 Aurimas Brazdeikis, „Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2011), 137–138.

8 *Ibid*.

9 CPK 95 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad piktnaudžiavimas galimas tik sąmoningais veiksmais.

10 Šiame tyrime teisinis reglamentavimas, susijęs tiek su SLAPP samprata (pvz., jų nustatymo kriterijai ir kt.), tiek su apsaugos nuo SLAPP procedūromis, t. y. įvairiais mechanizmais, skirtais asmenims nuo SLAPP apsaugoti, apibendrintai vadinamas SLAPP institutu.

11 Brazdeikis, *supra note*, 7: 129.

12 Straipsnio rengimo metu vadovaujamasi 2025 m. rugsėjo 8 d. registruotu Civilinio proceso kodekso 95, 95-1 ir 142 straipsnių pakeitimo bei Kodekso papildymo priedu įstatymo projektu, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/53b469408c7511f0b351ee31aa0a26b8?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=aac7e958-4d85-40e3-8859-075de5c7fd20.

13 Valentinas Mikelėnas, „Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos“, *Justitia* 1 (1996); Valentinas Mikelėnas, „Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos“, *Justitia* 2 (1996).

kio[14] ir kitų autorių[15] darbuose. SLAPP tematiką Lietuvos teisės doktrinoje nagrinėjo J. Kavaliauskaitė[16], tačiau šios autorės tyrimuose piktnaudžiavimo procesu ir SLAPP santykis tiesiogiai neanalizuojamas, tik pristatoma SLAPP instituto samprata ir lyginamieji aspektai lyginant su kitų valstybių teise. Kalbant apie užsienio teisės doktriną, pažymėtina, kad užsienio autoriai SLAPP tematika pradėjo domėtis dar XX a. antroje pusėje[17], o šiuo metu ji kaip niekad aktuali, tyrimų vis gausėja[18]. Kalbant apie šios temos aktualumą, be kita ko, svarbūs ne tik minėti nacionaliniai, ES ir tarptautinės teisės aktai, bet ir naujai rengiamas CPK pakeitimo projektas, kuriuo siekiama iš esmės pakeisti SLAPP instituto reglamentavimą Lietuvoje. Taigi, šis tyrimas yra originalus ir aktualus.

Be minėtų teisės doktrinos darbų ir įvardytų teisės aktų, šiame tyrime taip pat analizuojama Lietuvos teismų praktika, kurioje jau yra taikytas SLAPP institutas. Straipsnyje kritiškai įvertinami kai kurie teismų praktikoje pateikti išaiškinimai, susiję su SLAPP kvalifikavimu. Šiame tyrime taip pat pateikiama siūlymų, susijusių su CPK projekto, kuriuo norima iš esmės atnaujinti SLAPP institutą ir perkelti kitas direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę, reglamentavimu.

Straipsnyje naudojami sisteminis, analizės ir apibendrinamasis metodai. Sisteminiu metodu įvertinamas SLAPP instituto reglamentavimas, SLAPP bruožai ir apsaugos nuo SLAPP procedūros. Taip pat sistemiškai įvertinamos sąsajos su piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis. Analizės metodu tyrinėjama Lietuvos teismų praktika, kurioje buvo taikytos apsaugos nuo SLAPP procedūros, analizuojama užsienio teisės doktrina. Apibendrinamuoju metodu daromos išvados dėl SLAPP instituto ir piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis ir išskiriami SLAPP instituto požymiai, kurie skiriasi nuo bendrojo piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis instituto.

14 Aurimas Brazdeikis, „Reikalavimas atlyginti nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu“, *Teisė* 75 (2010): 126–142; Brazdeikis, *supra note*, 7.

15 Aurimas Brazdeikis, Vytautas Nekrošius, Rimantas Simaitis ir Vigita Vėbraitė, *Asmens teisės į civilinės bylos išnagrinėjimą per protingą laiką įgyvendinimo sąlygos* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016), 34–46.

16 Justė Kavaliauskaitė, „Strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP)“, *Teisė* 132 (2024): 94–106; Justė Kavaliauskaitė, „Silenced for Participation: A Comparative Analysis of Anti-SLAPP Regulations in the European Union and United States“, *Studia Prawno-Ekonomiczne CXXXIV* (2025): 31–52.

17 Penelope Canan ir George W. Pring, „Strategic Lawsuits against Public Participation“, *Social Problems* 35, 5 (1988): 506–519, Penelope Canan ir George W. Pring, *SLAPPs: Getting Sued for Speaking Out* (Philadelphia: Temple University Press, 1996) ir kt.

18 Iš naujesnių tyrimų galima paminėti kelis: Peter Coe, Rebecca Moosavian ir Paul Wragg, „Addressing Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs): A Critical Interrogation of Legislative, and Judicial Responses“, *Journal of Media Law* 17, 1 (2025): 103–142; Zuzanna Nowicka, „SLAPP vs. Mutual Trust: Protecting the Public Debate Through Public Policy Considerations“, *German Law Journal* (2024): 1–18; Justin Borg-Barthet ir Francesca Farrington, „The EU's Anti-SLAPP Directive: A Partial Victory for Rule of Law Advocacy in Europe“, *German Law Journal* 25 (2024): 840–855.

1. Piktnaudžiavimas teise ir procesinėmis teisėmis

1.1. Draudimas piktnaudžiauti teise kaip bendrasis teisės principas

Draudimas piktnaudžiauti teise žinomas dar nuo romėnų teisės laikų[19], bet „kaip savarankiška, visapusiška ir moderni koncepcija <...> iš esmės užgimė tik XIX a. Prancūzijoje, nuosavybės teisiniuose santykiuose“[20]. Draudimas piktnaudžiauti teise kyla iš bendrųjų teisės principų. Bene svarbiausias iš jų yra sąžiningumo principas, nes draudimo piktnaudžiauti teise teorija (angl. *the theory of abuse of rights*) yra sąžiningumo principo taikymas įgyvendinant subjektines teises[21]. Iš to išplaukia, kad piktnaudžiavimas teise yra priešingybė sąžiningumui, t. y. piktnaudžiavimas teise atitinka nesąžiningumo įgyvendinimą. Todėl įstatymų leidėjas siekia uždrausti asmenims piktnaudžiauti teisėmis. Drausdamas ir neleisdamas piktnaudžiauti teise įstatymų leidėjas, be kita ko, įgyvendina ir kitus bendruosius teisės principus, tokius kaip teisingumas ir protingumas. Iš esmės galima teigti, kad draudimas piktnaudžiauti teise savaime yra vienas iš pamatinių teisės sistemos principų, būtinų tinkamam teisinių santykių reglamentavimui, nes siekiant mažinti socialinę įtampą valstybėje reikia stabilumo, kurį kaip tik ir suteikia šis draudimas. Tai matyti ir iš teisinio reglamentavimo, pavyzdžiui, CK 1.2 straipsnio 1 dalyje, kurioje reglamentuojami civilinių teisinių santykių principai, įvardijamas „neleistinumas piktnaudžiauti teise“ kaip atskiras principas, kuriuo grindžiami civiliniai teisiniai santykiai. CK 1.137 straipsnio 3 dalyje, kurioje reglamentuojamas civilinių teisių ir pareigų įgyvendinimas, taip pat nurodoma, kad draudžiama piktnaudžiauti teise. Draudimas piktnaudžiauti būdingas ir kitoms teisės šakoms, pavyzdžiui, baudžiamojoje teisėje piktnaudžiavimas sudaro atskirą nusikalstamą veiką[22]. Iš esmės piktnaudžiavimas galimas bet kurioje situacijoje, kurioje asmuo turi tam tikras subjektines teises. Todėl neturėtų kilti didelių abejonių, kad neleistinumas piktnaudžiauti teise savaime yra teisinis gėris (principas), kurio siekiama valstybėje.

Visgi dėl savo universalaus pobūdžio piktnaudžiavimas teise sukelia problemą, susijusią su teisiniu neapibrėžtumu. Natūraliai kyla klausimas, koks asmens veikimas (ar neveikimas) yra laikytinas piktnaudžiavimu. Atsakydamas į šį klausimą, A. Brazdeikis išskiria tokius kriterijus (požymius), kurie padeda nustatyti piktnaudžiavimą teise. Pirma, piktnaudžiavimas teise visada yra susijęs su realiu atitinkamos subjektinės teisės įgyvendinimu, t. y. asmuo turi turėti subjektinę teisę. Antra, piktnaudžiavimas teise iš pirmo žvilgsnio yra teisėtas elgesys. Trečia, piktnaudžiavimas teise pažeidžia objektyviosios teisės nustatytas

19 Šis principas (nors ir nėra aiškiai apibrėžitas), tačiau minimas tiek Gajaus „Institucijose“, tiek Ulpiano „Digestuose“ (A. N. Yiannopoulos, „Civil Liability for Abuse of Right: Something Old, Something New…“, *Louisiana Law Review* 54 (1994): 1176, 14 išnaša, https://digitalcommons.law.lsu.edu/lalrev/vol54/iss5/2; Byers, *supra note*, 1: 391, 3 išnaša.

20 Brazdeikis, *supra note*, 7: 19.

21 Bin Cheng, *General Principles of Law: As Applied by International Courts and Tribunals* (London: Stevens, 1953), 121.

22 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnis.

konkrečios subjektinės teisės įgyvendinimo sąlygas ir peržengia teisėto elgesio ribas[23].

Manytina, kad nurodyti kriterijai, leidžiantys nustatyti piktnaudžiavimą teise, taip pat priklauso nuo to, ar konkreti subjektinė teisė reglamentuojama privatinės teisės, ar viešosios teisės srityje. Teisės doktrinoje paprastai takoskyra tarp viešosios ir privatinės teisės nubrėžiama ties subordinacijos principu, t. y. viešosios teisės šakos reguliuoja santykius, grindžiamus subordinacijos principu, o privatinė teisė – santykius tarp privačių (lygių) asmenų[24]. Viešojoje teisėje vyraujantis imperatyvusis (subordinacijos) metodas reiškia, kad „galima viskas, kas nurodyta įstatyme", t. y. teisinių santykių subjektų teisės ir pareigos yra griežtai apibrėžtos teisės normose[25]. Taigi, viešojoje teisėje paprastai lengva net „iš pirmo žvilgsnio" nustatyti, ar asmuo elgiasi teisėtai, ar ne. Tai padeda atriboti piktnaudžiavimą teise nuo neteisėto veiksmo, nes piktnaudžiavimas teise turi būti iš pirmo žvilgsnio teisėtas elgesys, kuriuo teisės subjektas įgyvendina subjektinėje teisėje numatytą elgesio modelį[26]. Kita vertus, privatinėje teisėje vyraujantis dispozityvusis (autonomijos) metodas nulemia tai, kad „leidžiama viskas, kas nėra uždrausta", t. y. šalys gali pačios apsibrėžti savo teises ir pareigas[27]. Tai reiškia, kad asmuo, įgyvendinamas savo teises, turi galimybę veikti net tokiu būdu, kuris tiesiogiai neįtvirtintas įstatyme, ir paprastai tai bus laikoma teisėtu elgesiu.

Taigi, nors piktnaudžiavimas teise visada yra susijęs su realiu subjektinės teisės įgyvendinimu ir ši veika peržengia šios subjektinės teisės įgyvendinimo sąlygas ir objektyviosios teisės ribas, ne mažiau svarbu tinkamai kvalifikuoti objektyviosios teisės pobūdį (viešoji ar privati teisė) ir jai taikomą teisinio reguliavimo metodą. Žinant šiuos papildomus kriterijus taip pat galima iš pirmo žvilgsnio nustatyti, ar asmens elgesys yra teisėtas, ar ne.

1.2. Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis

Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis yra susijęs su procesinių teisių įgyvendinimu. Verta detaliau paanalizuoti, kaip pasireiškia piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis ir kuo pasireiškia piktnaudžiavimas viena konkrečia procesine teise – teise kreiptis į teismą.

Atsakant į šį klausimą būtų galima pasiremti anksčiau minėtais piktnaudžiavimo nustatymo kriterijais. *Pirma*, piktnaudžiavimas teise visada yra susijęs su realiu atitinkamos subjektinės teisės įgyvendinimu. *Antra*, piktnaudžiavimas teise iš pirmo žvilgsnio yra teisėtas elgesys. *Trečia*, piktnaudžiavimas teise pažeidžia objektyviosios teisės nustatytas konkrečios subjektinės teisės įgyvendinimo sąlygas ir peržengia teisėto elgesio ribas[28]. Jau minėta, kad tai, be kita ko, priklauso nuo teisės šakos pobūdžio (viešoji ar privatinė) ir nuo vyraujančio teisinio reguliavimo metodo, nes šie aspektai nulemia nurodytų kriterijų vertinimą.

---

23 Brazdeikis, *supra note*, 7: 64.

24 Egidijus Laužikas, Valentinas Mikelėnas ir Vytautas Nekrošius, *Civilinio proceso teisė*, t. 1 (Vilnius: Justitia, 2003), 21.

25 *Ibid*., 28.

26 Brazdeikis, *supra note*, 7: 63.

27 Laužikas, Mikelėnas ir Nekrošius, *supra note*, 24: 28.

28 Brazdeikis, *supra note*, 7: 64.

Savo pobūdžiu teismo procesas yra viešas procesas, kurio paskirtis – įvykdyti teisingumą. Dar Viduramžiais garsus filosofas šv. Tomas Akvinietis pažymėjo, kad „pats teisminis procesas – teismų veikla, įrodymai, liudytojai ir parodymai – yra viešojoje srityje sukurta sistema“[29]. Net ir šiais laikais toks požiūris atrodo įtikinamas, nes teisminis ginčo nagrinėjimas yra susijęs su valstybės funkcijų įgyvendinimu, o teismo priimtas sprendimas privalomas ne tik ginčo šalims, bet ir visoms valstybės institucijoms. Vis dėlto viešosios teisės normos, grindžiamos teisinių santykių subjektų subordinacija, civiliniame procese yra būdingos tik tarp teismo ir kitų santykių dalyvių[30]. Civiliniame procese taip pat vyrauja ir dispozityvusis teisinio reguliavimo metodas, nes ginčo šalys laisvai disponuoja įvairiomis procesinėmis teisėmis civiliniame procese (CPK 13 straipsnis), pavyzdžiui, gali sudaryti taikos sutartį (CPK 42 straipsnis) arba apskritai atsisakyti ieškinio (CPK 140 straipsnis). Taigi, civilinio proceso teisės teisinio reguliavimo metodas yra mišrus (imperatyvusis ir dispozityvusis)[31].

Kadangi civiliniame procese vyrauja tiek imperatyvios, tiek dispozityvios normos, tai nulemia ir skirtingas teismo proceso dalyvių teises ir pareigas. Visgi tam, kad būtų galima konstatuoti piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, „pirmiausia turi būti nustatyta, kad asmuo turi tam tikrą procesinę teisę, t. y. pasirinkimo laisvę veikti tam tikru būdu, įgyvendinti procesinę teisę arba ne“[32]. Taigi, savo esme piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis yra susietas su dispozityviuoju teisinio reguliavimo metodu, t. y. su atvejais, kai asmuo turi laisvę veikti. Doktrinoje taip pat nurodoma, kad „[j]ei susiduriama su absoliučiomis procesinėmis pareigomis, apie piktnaudžiavimą procesine teise negali būti jokios kalbos“[33]; „[j]ei asmuo turi absoliučią („gryną“) procesinę pareigą, jis neturi pasirinkimo laisvės, neturi procesinės teisės, taigi neturi ir kuo piktnaudžiauti“[34]. Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Pavyzdžiui, yra išaiškinta, kad „tuo atveju, kai teismas įpareigoja asmenį pateikti rašytinį įrodymą, jam yra nustatoma procesinė pareiga ir jis neturi pasirinkimo laisvės, neturi procesinės teisės, todėl asmens veiksmų, pagal teismo reikalavimą nepateikus rašytinių įrodymų, nebūtų pagrindo kvalifikuoti pagal CPK 95 straipsnį“[35]. Tai reiškia, kad piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis iš esmės yra būdingas tiems veiksmams, kurie įstatymų leidėjo reglamentuojami dispoztyviuoju (autonomijos) metodu, t. y. kai asmuo turi laisvę veikti.

Kadangi SLAPP institutas yra susijęs su teise į teisminę gynybą, kyla klausimas, ar tikrai galima konstatuoti, kad tai yra piktnaudžiavimas „procesinėmis“ teisėmis, nes kai kurie autoriai teisę į teisminę gynybą teisę kvalifikuoja kaip materialinę. Atsakant į šį argumentą, paminėtina teisės doktrinoje išsakyta mintis, kad „[t]eisės į teisminę gynybą prigimties

29 Charles P. Nemeth, "Judges and Judicial Process in the Jurisprudence of St. Thomas Aquinas", *Catholic Lawyer* 40, 4 (2000–2001): 406.

30 Laužikas, Mikelėnas ir Nekrošius, *supra note*, 24: 29

31 *Ibid.*

32 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-15-421/2023.

33 Brazdeikis, *supra note*, 7: 89.

34 *Ibid.*, 90.

35 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-51-916/2025.

aiškinimas yra toks pat senas kaip ir pati teisė“[36]. Ši problematika gvildenama nuo romėnų teisės laikų, ją tyrinėjo įžymūs įvairių jurisdikcijų teisės mokslininkai, tokie kaip F. K. von Savigny, R. Windscheidas ir A. Wachas ir daugelis kitų, priėjusių skirtingas išvadas[37]. Visgi, vertinant teisę į teisminę gynybą šio tyrimo kontekste, t. y. vertinant SLAPP institutą, šiuo atveju kalbama apie teisės į teisminę gynybą sudėtinę dalį – procesinę teisę kreiptis į teismą (CPK 5 straipsnio 4 dalis). Teisė kreiptis į teismą, priešingai nei kitos procesinės teisės, yra fundamentali žmogaus teisė, įtvirtinta daugelyje tarptautinės ir nacionalinės teisės aktų, įskaitant Lietuvos Respublikos Konstitucijos[38] 30 straipsnio 1 dalį ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos[39] (toliau – Konvencija) 6 straipsnį. Todėl šios teisės svarba, palyginti su kitomis procesinėmis teisėmis, yra didesnė, o piktnaudžiavimas ja taip pat gali sukelti reikšmingą neigiamą poveikį sąžiningai proceso šaliai. Payvzdžiui, piktnaudžiaujant teise kreiptis į teismą, asmuo yra įtraukiamas į bylinėjimąsi, o tai sukelia jam didelę finansinę ir emocinę[40] naštą. Be abejonės, padarinių kyla ir viešajam interesui, nes tai sukelia nepasitikėjimą valstybės teismų sistema ir, jeigu atsakovas veikė viešojoje srityje, tokiu atveju nepagrįstai nutildoma diskusija šiais klausimais. Todėl pripažįstama, kad teismai turėtų spręsti ginčus tik tarp sąžiningai veikiančių šalių[41], o įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti sąžiningą teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą, pastaruoju metu numato įvairias apsaugos nuo SLAPP procedūras, kurios suteikia teisę operatyviai priimti sprendimą ieškinį palikti nenagrinėtą arba atmesti.

Apibendrinant galima teigti, kad nors civiliniame procese vyrauja mišrusis teisinio reglamentavimo metodas, tačiau kalbant apie piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis šis institutas yra taikytinas iš esmės tik kalbant apie teises, kurias asmuo gali įgyvendinti laisva valia. Viena iš tokių teisių yra teisė kreiptis į teismą, o piktnaudžiavimas šia teise sukelia rimtų faktinių ir teisinių padarinių. Dėl teisės kreiptis į teismą reikšmingumo įstatymų leidėjas negali apsiriboti bendru CPK 95 straipsnio taikymu, o siekia efektyvių ir operatyvių būdų apginti sąžiningo asmens (SLAPP taikinio) teises.

2. SLAPP kaip viena iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų

Tradiciškai teisė į teisingą teismą yra vienintelė garantija atsakovui, kad jis bus apsaugotas nuo nepagrįstų ieškinių[42]. Vis dėlto atsakovas, norėdamas tinkamai apsiginti nuo ne-

36 Laužikas, Mikelėnas ir Nekrošius, *supra note*, 24: 18.

37 *Ibid*., 19.

38 Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Lietuvos Aidas*, 1992, Nr. 220, 1992-11-10; *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

39 Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

40 Doktrinoje pažymima, kad SLAPP negatyvus poveikis pasireiškia net ir asmeniniams SLAPP taikinių santykiams, pavyzdžiui, nulemia sutuoktinių skyrybas (Canan ir Pring (1996), *supra note*, 17: 5).

41 Alan Uzelac, „Reforming Mediterranean Civil Procedure“, iš *Civil Justice between Efficiency and Quality: From Ius Commune to the CEPEJ*, ed. C. H. van Rhee ir A. Uzelac (Antwerpen: Intersentia, 2008), 76.

42 Tanja Domej, „Constitutionalization and Fundamentalization of Access to Justice“, iš *Comparative Procedural Law and Justice*, ed. B. Hess, M. Woo, L. Cadiet, S. Menétrey ir E. Vallines García, IV dalis, 2 skyrius, 70 punktas, žiūrėta 2025 m. spalio 22 d., cplj.org/a/4-2.

pagrįsto ieškinio, turi investuoti laiko ir finansinių išteklių į teismo procesą, t. y. dalyvauti teismo posėdžiuose, laiku pateikti procesinius dokumentus, pasisamdyti advokatą ir pan. Tai gali sukelti nepagrįstą žalą atsakovui, ypač jeigu jis iš tikrųjų yra sąžiningas. Nors atsakovo bylinėjimosi išlaidos laimėjus bylą yra atlyginamos, tai daroma ribota apimtimi pagal maksimalius dydžius (CPK 98 straipsnio 2 dalis), be to, gali būti įvairių kliūčių išsireikalauti žalos atlyginimą iš SLAPP pareiškusio subjekto (pavyzdžiui, byla gali būti teisminga užsienio valstybės teisme). Taigi, egzistuoja poreikis ieškoti efektyvių būdų kovoti su aiškiai nepagrįstais ieškiniais atsakovo atžvilgiu.

Vargu ar šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose galima būtų rasti vieną SLAPP sampratą. Europos Tarybos rekomendacijoje „CM/Rec(2024)2 valstybėms narėms dėl kovos su strateginių ieškinių prieš visuomenės dalyvavimą (SLAPP) naudojimu" (toliau – rekomendacija) nurodoma, kad SLAPP yra teisinis veiksmas, kuriuo siekiama įbauginti, nutildyti arba persekioti asmenis už jų teiginius viešojo intereso klausimais, o pagrindinis tokio ieškinio tikslas – atgrasyti nuo laisvos saviraiškos ir visuomenės dalyvavimo, pasitelkiant teismo procesų naštą[43]. Direktyvos 4 straipsnio 3 punkte minimas tik „piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesas dėl visuomenės dalyvavimo" – sąvoka, suprantama kaip „teismo procesas, kuris nėra pradedamas siekiant iš tiesų pareikšti teisę ar ja pasinaudoti, o jo pagrindinis tikslas – užkirsti kelią visuomenės dalyvavimui, jį apriboti arba už jį bausti, dažnai išnaudojant šalių galios disbalansą, ir kuriame pareiškiami nepagrįsti ieškiniai". Lietuvos teisės doktrinoje nurodoma, kad SLAPP yra „piktnaudžiaujamojo pobūdžio procesinis persekiojimas dėl asmens teisėto naudojimosi saviraiškos teise, kuriame ieškovas paduoda į teismą atsakovą dėl ieškovui nepalankių veiksmų iš atsakovo pusės, siekdamas atsakovą įbauginti ir pasiekti su bylos laimėjimu nesusijusį rezultatą, pavyzdžiui, atsakovo teisėtai atliekamų, tačiau ieškovui nepalankių veiksmų stabdymą ar atsakovo nutildymą"[44]. Lietuvos teismų praktikoje pažymėta, kad „SLAPP institutas – naujas reiškinys ne tik Lietuvoje, bet ir Europos Sąjungoje, nėra baigtinio sąrašo požymių, kurie būtų pagrindas įvardinti ieškinį kaip SLAPP"[45]. Užsienio doktrinoje atkreipiamas dėmesys, kad SLAPP pagrindinis tikslas yra sukelti atgrasomąjį poveikį (angl. *chilling effect*) ieškovą kritikuojančiam asmeniui, o tai savaime gali kelti pavojų saviraiškos laisvei ir taip atgrasyti nuo demokratinės diskusijos[46]. Iš pateiktų apibrėžčių matyti, kad SLAPP siekiai – piktnaudžiaujant teismo procesu imtis platesnių neteisėtų veiksmų, kad būtų galima nutildyti asmenis, kurie dalyvauja visuomeninėje veikloje. Manytina, kad bendrąja prasme SLAPP galima apibūdinti kaip vieną iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų, kai ieškovas reiškia nepagrįstą ieškinį siekdamas įbauginti ar nutildyti asmenis, kurie reiškiasi veikloje, susijusioje su viešuoju interesu, ir taip atgrasyti nuo demokratinės diskusijos.

Analizuojant SLAPP, esminis klausimas yra tai, kaip tinkamai kvalifikuoti šį reiškinį ir

43 Europos Tarybos Ministrų komitetas, *supra note*, 5.

44 Justė Kavaliauskaitė, „Strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP)", *Teisė* 132 (2024): 105.

45 Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-79-912/2025.

46 Judit Bayer, Petra Bárd, Lina Vosyliute ir Ngo Chun Luk, *Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP) in the European Union: A Comparative Study* (EU-Citizen: Academic Network on European Citizenship Rights, 2021), 19.

kaip atskirti jį nuo kitų panašių reiškinių. Pirmiausia reikia atsakyti į klausimą, ar SLAPP galėtų būti priskiriamas savarankiškai ieškinių rūšiai. Teisės doktrinoje egzistuoja įvairių ieškinių klasifikavimo kriterijų[47], bet šiuo atveju aktualiausia klasifikacija yra susijusi su ieškinio tikslu, nes vienas esminių SLAPP bruožų yra tai, kad šiuo ieškiniu siekiama nutildyti atsakovą, sukelti atgrasomąjį poveikį ir atgrasyti visuomenės narius nuo demokratinės diskusijos. Teisės doktrinoje pažymima, kad pagal procesinį tikslą ieškiniai skirstomi į ieškinius dėl pripažinimo, ieškinius dėl priteisimo ir ieškinius dėl teisinių santykių modifikavimo[48]. Koks ieškinys reiškiamas, galima identifikuoti iš jo materialinio reikalavimo. Visgi, kalbant apie SLAPP, šio ieškinio tikslas nėra identifikuojamas pagal ieškovo materialinį reikalavimą, o nustatomas kvalifikuojant ieškinį pagal įvairius objektyvius ir subjektyvius kriterijus. Taigi, manytina, kad SLAPP negalėtų būti priskiriamas prie savarankiškų ieškinio rūšių, šį institutą reikia vertinti pagal kitus kriterijus, kurie nėra būdingi ieškinio rūšių klasifikavimui. SLAPP, lygiai kaip ir piktnaudžiavimas procesu, yra teisės pažeidimas, todėl šį reiškinį tikslinga analizuoti išskiriant: 1) objektą; 2) subjektus; 3) objektyviąją pusę; 4) subjektyviąją pusę[49]. Dėl ribotos šio tyrimo apimties čia nepretenduojama išsamiai aptarti kiekvieną iš jų, tačiau šiuo atveju aptariami kai kurie probleminiai aspektai, kurie yra svarbūs kvalifikuojant ieškinį kaip SLAPP ir paskatintų mokslinę diskusiją šia tematika.

2.1. SLAPP, kaip vienos iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų, objektas

A. Vaišvila nurodo, kad „[t]eisės pažeidimo objektas – tai teisės normų saugomos asmeninės (biologinės), socialinės ir kitokios vertybės (asmens gyvybė, sveikata, garbė, orumas, turtinės, politinės ir kitokios asmens teisės, taip pat viešoji tvarka, politinė santvarka ir kt.), į kurias neteisėtai kėsinamasi“[50]. Taigi, teisės pažeidimo objektas yra susijęs su teisinių vertybių pažeidimu.

Paprastai pripažįstama, kad piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis objektas yra dvejopas: piktnaudžiavimu kėsinamasi į, pirma, efektyvią teisingumo vykdymo sistemą, antra, kitų asmenų teises[51]. Nors plačiąja prasme šie du aspektai išlieka ir SLAPP atveju, būtina pabrėžti, kad reiškiant SLAPP kėsinamasi ne tik į „efektyvų teismo procesą“, bet ir į viešąjį interesą, kuris išeina už teismo proceso ribų. Atsakovo asmeninis interesas nėra pagrindinis SLAPP objektas.

SLAPP siekiama nutildyti ir įbauginti asmenis, kurie užsiima visuomenės dalyvavimo

47 Pavyzdžiui, pagal ieškinio tikslą; pagal gynimo objektą; pagal ginamąjį interesą; pagal materialinius santykius, iš kurių kilo ginčas, ir t. t. (Vigita Vėbraitė, „Ieškinio samprata ir rūšys civiliniame procese“, *Teisė* 60 (2006): 167–169; Laužikas, Mikelėnas ir Nekrošius, *supra note*, 24: 368–371).

48 Laužikas, Mikelėnas ir Nekrošius, *supra note*, 24: 369.

49 Toks išskyrimas yra būdingas teisės doktrinoje (žr., pvz., Brazdeikis, *supra note*, 7: 129–184).

50 Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija* (Vilnius: Justitia, 2004), 434.

51 Brazdeikis, *supra note*, 7: 129–130.

veikla[52]. Daugelis tokių ieškinių yra motyvuoti kerštu arba pateikiami siekiant sustabdyti tam tikrą elgesį, nubausti už tam tikrus teiginius arba priešintis politinėms idėjoms[53]. Taigi, SLAPP taikiniai (angl. *SLAPP targets*, *SLAPP victims*) yra asmenys, kurie reiškia nuomonę klausimais, reikšmingais visuomenei (pavyzdžiui, mokslininkai, žurnalistai, advokatai ar žmogaus teisių gynėjai, kurie gina pilietines, politines, ekonomines, socialines, kultūrines teises ir pan.). Tai reiškia, kad tokiais atvejais tiesiogiai paveikiama atsakovų saviraiškos laisvė (Konvencijos 10 straipsnis). Tai yra specialus SLAPP instituto, kaip vienos iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų, požymis, nes reiškiant SLAPP siekiama nutildyti viešus debatus tam tikrais klausimais.

Kalbant apie viešojo intereso sampratą tokio pobūdžio bylose, paminėtina Lietuvos teismų praktika. Vienoje byloje pažymėta, kad nors juridinio asmens bankroto procesas ir yra susijęs su viešojo intereso apsauga, tačiau jame sprendžiami klausimai per siauri, kad patektų į viešojo intereso sritį pagal SLAPP institutą[54]. O bylose, kuriose atsakovai veikė aplinkosaugos srityje, t. y. asociacija ėmėsi veiksmų, kuriais buvo ginčijama galimybė statyti vėjo elektrinių parką[55], ar visuomenės informavimo srityje, t. y. kai visuomenės informavimo priemonė skelbė straipsnį apie galimai neteisėtai įsigytą valstybinį žemės sklypą[56], teismai yra konstatavę, kad buvo siekiama nutildyti atsakovus visuomenės dalyvavimo viešojo intereso srityje, todėl ieškiniai buvo pripažinti SLAPP.

2.2. SLAPP, kaip vienos iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų, subjektai

Kalbant apie subjektus, kurie reiškia SLAPP, pažymėtina, kad, skirtingai nei procesinėmis teisėmis (CPK 95 straipsnis), šiuo institutu piktnaudžiauti gali ne bet kurie dalyvaujantys byloje asmenys, o tik ieškovas. Iš esmės vienintelis formalus reikalavimas, susijęs su tapimu SLAPP subjektu, yra civilinis procesinis veiksnumas (CPK 38 straipsnis). Iš direktyvos 15 konstatuojamosios dalies matyti, kad SLAPP subjektas gali būti ir valstybės organai ar institucijos. Panaši situacija susiklostė Lietuvos teismų praktikoje dar iki 2022 m. įsigaliojusių CPK pakeitimų dėl SLAPP instituto. Vilniaus miesto savivaldybė kreipėsi į teismą dėl to, kad po organizuojamo mitingo buvo palikta šiukšlių ir dėl jų sutvarkymo ieškovė patyrė išlaidų. Atsakovė gynėsi, kad tai yra SLAPP, tačiau, nesant atskiro prašymo taikyti apsaugos nuo SLAPP procedūras, teismas iš esmės neišreiškė pozicijos dėl šio aspekto, nes tuo metu dar nebuvo įsigalioję CPK pakeitimai, susiję su SLAPP[57]. Visgi ši byla patvirtina,

52 Visuomenės dalyvavimas – bet koks fizinio ar juridinio asmens pareiškimas ar veikla viešojo intereso klausimu, padaromi ar vykdomi naudojantis teise į saviraiškos ir informacijos laisvę, menų ir mokslo laisvę arba susirinkimų ir asociacijų laisvę, ir bet kokie su tuo tiesiogiai susiję parengiamieji, paramos ar pagalbos veiksmai (direktyvos 4 straipsnio 1 punktas).

53 Canan ir Pring (1996), *supra note*, 17: 8.

54 Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-7-464/2025.

55 Vilniaus apygardos teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1328-794/2024; Šiaulių apygardos teismo 2025 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-916-1051/2025.

56 Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-872-524/2025.

57 Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1983-661/2022.

kad teoriškai SLAPP gali reikšti ir valstybės ar savivaldos institucijos. Atskirai pažymėtina, kad pagal CPK 49 straipsnio 2 dalį SLAPP pareiškusiu subjektu gali būti ir prokuroras.

Tai, kad SLAPP institutu gali piktnaudžiauti tik ieškovas, kelia problemų dėl procesinio lygiateisiškumo (CPK 17 straipsnis). Tradiciškai tiek ieškovas, tiek atsakovas gali vienodai piktnaudžiauti procesu. Pavyzdžiui, jei atsakovas yra ekonomiškai stipri šalis, tuomet nepagrįstai ginantis nuo ieškinio ir vilkinant teismo procesą ieškovui ne tik didėja bylinėjimosi išlaidos, bet jis taip pat gali būti priverstas pasirašyti nenaudingą taikos sutartį[58]. Vis dėlto SLAPP institutu sudaroma situacija, kuomet procesinis lygiateisiškumas yra iškreipiamas. Kita vertus, svarbu pažymėti ir tai, kad atsakovas gali bandyti piktnaudžiauti apsaugos nuo SLAPP procedūromis, t. y. prašyti pripažinti ieškinius kaip SLAPP, nors jie būtų reiškiami sąžiningai. Teismų praktikoje jau buvo atvejis, kai atsakovas piktnaudžiavo apsaugos nuo SLAPP procedūromis, o teismas už tai jam skyrė baudą pagal CPK 95 straipsnį[59].

Tęsiant subjekto analizę, pažymėtina, kad nei direktyvoje, nei rekomendacijoje nėra nurodyta jokių formalių (būtinų) požymių, kurie yra susiję su subjektais, reiškiančiais tokius ieškinius. Nepaisant to, vertinant SLAPP instituto tikslus ir paskirtį būtų galima išskirti tam tikrus kriterijus, kurie leistų atpažinti subjektą, siekiantį pareikšti SLAPP. Pirma, paprastai SLAPP subjektas yra asmuo, kurio finansinė ar politinė padėtis geresnė negu atsakovo. Tai gali būti lobistų grupės, korporacijos, politikai ar valstybės organai[60]. Tokia SLAPP subjekto padėtis lemia finansinį pranašumą. Iš to taip pat galima daryti išvadą, kad greičiausiai SLAPP subjektas paprastai bus atstovaujamas profesionalaus (-ių) atstovo (-ų) – advokato (-ų)[61]. Be to, atstovavimas gali būti ir užslėptas, pavyzdžiui, advokatas surašo ieškinį už savo klientą, tačiau ieškinį paduoda pats asmuo. Antra, SLAPP subjektas paprastai yra asmuo, kuris buvo kritikuotas ar kitaip paveiktas asmens ar asmenų, kurie dalyvauja ar dalyvavo visuomenės dalyvavimo veikloje, t. y. veikloje, susijusioje su viešuoju interesu. Pavyzdžiui, mokslininkas, parašęs publikaciją apie įmonę, kuri teršia aplinką, bus paduotas į teismą dėl to, kad neva publikacijoje yra pateikta klaidinanti informacija.

2.3. SLAPP, kaip vienos iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų, objektyvioji pusė

Kalbant apie SLAPP, kaip vienos iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų, objektyviąją pusę, pažymėtina, kad ją sudaro veika, padariniai (žala), kurie nebūtinai yra turtinė žala, priežastinis ryšys ir kitos aplinkybės (pavyzdžiui, veiksmų atlikimo laikas, vieta, būdas, sistemingumas, pakartotinumas ir pan.)[62]. Taigi, nėra baigtinio pobū-

58 Jonathan K. Van Patten ir Robert E. Willard, „The Limits of Advocacy: A Proposal for the Tort of Malicious Defense in Civil Litigation“, *Hastings Law Journal* 35 (1984): 891.

59 Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-79-912/2025.

60 Direktyvos 15 konstatuojamoji dalis.

61 Teismų praktikoje, be kita ko, pažymėta, jog kelių advokatų pasitelkimas gali bauginti atsakovą tuo, kad byloje susidarys didelės išlaidos advokatų pagalbai atlyginti (Vilniaus apygardos teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1328-794/2024).

62 Brazdeikis, *supra note*, 7: 131, 143–144, 147, 149.

džio aplinkybių, kurios apibrėžtų objektyviąją pusę. Tai, be kita ko, atitinka ir bendrąją piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis objektyviąją pusę, nes LAT yra nurodęs, kad „proceso įstatymo nuostatos, reglamentuojančios piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis pasekmes, neapibrėžia objektyvių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima nustatyti ir spręsti, ar atitinkamas šalies ar kito dalyvaujančio byloje asmens procesinis elgesys gali būti kvalifikuotas kaip piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis“[63]. Lietuvos teismų praktikoje, be kita ko, yra išaiškinta, kad, kvalifikuojant ieškinį kaip SLAPP, remiamasi Europos Tarybos rekomendacijos 8 punkto a–j papunkčiuose įtvirtintais kriterijais (požymiais)[64]. Visgi ne visos šios aplinkybės yra aktualios kiekvienoje byloje. Šiuo metu Lietuvos teismai dažniausiai sprendžia dėl šių kriterijų: 1) neproporcingas ieškinio reikalavimas[65]; 2) ieškinio pateikimo laikas, kuris idealiai sutapo su laiku, kai atsakovas (asociacija, veikianti aplinkosaugos srityje) turėjo pateikti pasiūlymus dėl poveikio ataskaitai vertinimo[66]; 3) pasitelktų advokatų skaičius[67]; 4) ekonominės galios disproporcija[68].

Minėta, kad SLAPP atsiranda tik aktyviu veikimu – ieškinio pareiškimu. Svarbu pažymėti, kad nei akivaizdžiai nepagrįsto apeliacinio skundo, nei kasacinio skundo padavimas neturėtų būti pagrindas kvalifikuoti šio veiksmo kaip SLAPP. Iš direktyvos 4 straipsnio 3 punkto formuluotės matyti, kad pats *teismo procesas turi būti pradedadamas* siekiant užkirsti kelią visuomenės dalyvavimui, taigi, kalbama būtent apie ieškinio pareiškimą. Vis dėlto pažymėtina, kad teismo procesas gali būti pradedamas ne tik ieškiniu, bet, pavyzdžiui, prašymu dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo iki ieškinio padavimo. Iš Europos Tarybos rekomendacijos matyti, kad tokie atvejai taip pat patektų į SLAPP instituto taikymo sritį, be to, šios procedūros apima ne tik civilinį procesą, bet ir administracinį ar baudžiamąjį procesą[69]. Manytina, kad net ir prašymai, kuriais inicijuojama ikiteisminė ginčo nagrinėjimo tvarka, galėtų patekti į veiksmo, kuris kvalifikuotinas kaip SLAPP, sampratą, nes ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje atsakovas gali patirti lygiai tokius pat neigiamus padarinius, kaip ir teismo procese.

Vertinant SLAPP objektyviąją pusę, taip pat daug klausimų kyla dėl padarinių (žalos) sąlygos. Keltinas klausimas, ar, siekiant kvalifikuoti ieškinį kaip SLAPP, būtina nustatyti, kad šis ieškinys sukėlė neigiamų padarinių atsakovui. Šiuo klausimu reikšminga pasiremti teisės doktrina, kurioje pažymėta, kad „[c]iviliniame procese paprastai susiduria šalys su

63 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-67-969/2019.

64 Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-79-912/2025.

65 50 000 Eur neturtinės žalos atlyginimas, kuris niekaip nepagrįstas (Vilniaus apygardos teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1328-794/2024; 7 264 900 Eur žalos atlyginimas iš keturių fizinių asmenų (Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-651-912/2024).

66 Vilniaus apygardos teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1328-794/2024.

67 *Ibid*.

68 Siejant ją su aplinkybe, kad ieškovas surinko lėšų iš įvairių asmenų socialiniuose tinkluose (Vilniaus apygardos teismo 2024 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1284-864/2024); siejant ją su didele ieškovo veiklos apimtimi (Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-651-912/2024).

69 Rekomendacijos 6 punktas. Visgi, pavyzdžiui, direktyvos 19 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad direktyva netaikoma srityse, kurios visiškai ar iš dalies reglamentuojamos baudžiamojo proceso teisės.

skirtingais interesais, kurios siekia sau palankių rezultatų. Todėl visiškai natūralu, kad naudojantis procesinėmis teisėmis sukeliama tam tikrų nepatogumų, suvaržymų kitai šaliai.“[70] Taip pat svarbu pažymėti, kad tam tikri procesiniai padariniai „gali atsirasti objektyviai, nepriklausomai nuo proceso dalyvių norų ar ketinimų, t. y. kaip natūralus proceso eigos, procesinių teisės normų taikymo, asmens atliktų veiksmų ar neveikimo, nebūtinai kvalifikuotino kaip teisės pažeidimas, rezultatas“[71]. Šiuo aspektu reikia paminėti ir LAT praktiką dėl CPK 95 straipsnyje įtvirtinto instituto: „Piktnaudžiavimas yra ne tik tada, kai veiksmas sukelia materialinę žalą, bet ir tada, kai kenkia teisinei sistemai, objektyviai neatitinka sąžiningo elgesio standartų. Neigiami piktnaudžiavimo padariniai gali pasireikšti ne tik turtine žala, bet ir normalios proceso eigos sutrikdymu, dėl kurio, pavyzdžiui, tenka atidėti teismo posėdį ar padaryti pertrauką, nepateisinamu teismo ir šalių laiko eikvojimu svarstant piktnaudžiaujant teise pateiktus prašymus, byloje dalyvaujančio asmens neigiamais išgyvenimais ir kita jo neturtine žala, atsirandančia dėl procesinio piktnaudžiavimo.“[72] Taigi, naudojimasis procesinėmis teisėmis pats savaime sukelia neigiamų padarinių atsakovui ir nebūtina įrodyti konkrečių padarinių, kad ieškinį būtų galima kvalifikuoti kaip SLAPP. Tokio požiūrio laikomasi ir teismų praktikoje: pabrėžiama, jog „nebūtina nustatyti tai, kad pavyko pakenkti atsakovo <...> veiklai“[73], užtenka nustatyti, kad asmuo siekė pakenkti tokiai veiklai. Taigi, pagrįstai akcentuojami ne patys padariniai, o siekis juos sukelti. Vis dėlto teismų praktikoje būta ir kitokių išaiškinimų. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas akcentavo faktinių padarinių sukėlimą kaip vieną iš pagrindinių veiksnių, leidžiančių kvalifikuoti ieškinį kaip SLAPP[74].

Apibendrinant galima teigti, kad egzistuoja įvairių objektyvių kriterijų, kurie yra reikšmingi kvalifikuojant ieškinį kaip SLAPP. Lietuvos teismų praktikoje šiuo metu daugiausia akcentuojamos šios aplinkybės: neproporcingas ieškinio reikalavimas, ieškinio pateikimo laikas, pasitelktų advokatų skaičius ir ekonominės galios disproporcija. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad kvalifikuojant ieškinį kaip SLAPP nebūtina faktiškai nustatyti, kad ieškiniu sukelta padarinių atsakovui ar jo vykdomai veiklai, užtenka nustatyti siekį sukelti žalą (padarinius).

2.4. SLAPP, kaip vienos iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų, subjektyvioji pusė

Vienas esminių klausimų, susijusių su SLAPP subjektyviosios pusės analize, yra tai, ar SLAPP gali būti pareiškiamas tik tyčia, ar taip pat per neatsargumą.

70 Brazdeikis, *supra note*, 7: 147.

71 *Ibid*., 210.

72 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-915/2016.

73 Vilniaus apygardos teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1328-794/2024; Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-872-524/2025.

74 Byloje akcentuota, kad SLAPP taikiniai vis dar vykdo savo profesinę veiklą, todėl jiems faktiškai nekilo neigiamų padarinių, todėl ieškinys nekvalifikuotinas kaip SLAPP (Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-651-912/2024.

Vertindamas bendrai piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis subjektyviąją pusę, LAT pažymėjo, kad „piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis CPK 95 straipsnio prasme yra siejamas su nesąžiningu nepagrįsto ieškinio ar kito procesinio dokumento pateikimu ir sąmoningu veikimu prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą“[75]. Lietuvos teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad piktnaudžiavimas visuomet yra tyčinis, tačiau A. Brazdeikis siūlo išplėsti šio instituto taikymą ir numatyti galimybę jį taikyti net ir tuo atveju, kai piktnaudžiavimas pasireiškia dėl didelio neatsargumo[76]. Tai grindžiama tuo, kad teismo procesas yra rimta veikla, kuri reikalauja atsargumo ir rūpestingumo. Pavyzdžiui, „nepagrįstai apkaltinus atsakovą, jam (ypač jo reputacijai, kai ginče dalyvauja verslo subjektai) gali būti padaryta didelė ir nepataisoma žala“[77].

Vis dėlto vis tiek reikėtų manyti, kad SLAPP gali būti pareikštas tik tyčia. Būtinasis SLAPP kvalifikacinis požymis yra tas, kad ieškovas sąmoningai siekia piktnaudžiauti teise kreiptis į teismą, t. y. siekia nutildyti viešus debatus pareikšdamas ieškinį asmeniui, kuris dalyvauja visuomeninėje veikloje. Tai paaiškinama tuo, kad užsienio doktrinoje SLAPP procedūra skirstoma į tris etapus: pirma, būsimas SLAPP taikinys išreiškia savo nuomonę (arba atlieka tam tikrą veiksmą) srityje, kuri susijusi su viešuoju interesu; antra, ieškovai, kurių interesai buvo paveikti, nusprendžia pareikšti ieškinį ir šalių ginčą perkelti iš politinio (viešo) lygmens į teisminį (individualų) lygmenį, kad nutildytų minėtus viešus debatus; trečia, SLAPP taikinys prašo taikyti apsaugos nuo SLAPP procedūras (ieškinį atmesti anksčiau laiko) ir taip pereiti iš nepagrįsto teisminio lygmens atgal į politinį lygmenį[78]. Taigi, SLAPP pareiškimas yra tik antras etapas, kuriuo siekiama sąmoningai perkelti ginčą į individualų lygmenį, kuris asmeniškai paveiks atsakovą ir paskatins nutildyti viešus debatus viešajame (politiniame) lygmenyje. Todėl ir manytina, kad toks ieškinys gali būti pareiškiamas tik tyčia, t. y. suvokiant ir numatant galimus padarinius dėl tokio jo pareiškimo.

Kalbant apie subjektyviąją pusę, taip pat kyla klausimas, ar SLAPP gali būti reiškiamas gera valia, t. y. siekiant nutildyti atsakovą, kuris yra nesąžiningas, pavyzdžiui, akivaizdžiai meluoja ir šmeižia ieškovą. JAV teismų praktikoje buvo suformuoti du skirtingi požiūriai į tai, kaip reikėtų spręsti šiuos klausimus. Vadovaujantis pirmuoju požiūriu, 1970–1980 m. JAV Aukščiausiojo Teismo praktikoje faktiškai buvo pripažinta asmens „santykinė teisė“ (angl. *qualified right*) dalyvauti visuomenės dalyvavimo veikloje, t. y. jeigu atsakovas iš tikrųjų piktavališkai (angl. *with actual malice*) veikė prieš ieškovą, pavyzdžiui, skleidė akivaizdų melą ar veikė apgaulingai, JAV teismai leido pareikšti ieškinį tokio pobūdžio byloje ir tai nebuvo laikoma SLAPP[79]. Visgi ši doktrina turėjo akivaizdžių trūkumų, nes teismai turėjo kiekvieną kartą atlikti detalų tyrimą ir nustatyti, ar iš tikrųjų atsakovas veikė nesąžiningai. Aiškindamiesi šias aplinkybes teismai vertino daugybę subjektyvių kriterijų, pavyzdžiui, šalių ketinimus, jų sąžiningumą ir (ar) piktaviškumą (angl. *malice*), tikslus,

75 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-67-969/2019.
76 Brazdeikis, *supra note*, 7: 159, 183.
77 *Ibid*., 171–172.
78 Canan ir Pring (1996), *supra note*, 17: 10
79 *Ibid.*, 19–23.

motyvus, galimą persekiojimo mastą ir pan. Visa tai lėmė „faktų gausos" (angl. *fact quagmire*) problemą, kuri nesuteikė jokio teisinio aiškumo ir tikrumo, kada ieškinys bus SLAPP, o kada – ne[80]. Minėtos aplinkybės paskatino teismus ieškoti lengvesnio ir objektyvesnio testo, kuris nebūtų nulemtas subjektyvių kriterijų taikymo. 1991 m. JAV Aukščiausiasis Teismas byloje *City of Columbia v. Omni Outdoor Advertising*[81] suformavo praktiką, pagal kurią asmens teisė dalyvauti visuomenės veikloje yra ne santykinė, o absoliuti. Tai reiškia, kad tol, kol asmuo siekia tam tikrų tikslų, susijusių su viešuoju interesu ir visuomenės dalyvavimu, ši asmens teisė turi būti saugoma net ir tuomet, kai asmuo (tariamas SLAPP taikinys) naudoja netinkamas priemones arba jo motyvai yra nesąžiningi[82]. Taigi, pagal šį požiūrį teismas turėtų taikyti objektyvųjį, orientuotą į rezultatus testą, o ne subjektyvųjį, grindžiamą vertinamojo pobūdžio kriterijais.

Analizuojant šių dviejų požiūrių taikymo galimybes Lietuvoje, veikiausiai reikėtų neskubėti perkelti JAV praktikos į Lietuvos teismų praktiką neatlikus atskiro tyrimo[83]. Nekalbant apie įprastai doktrinoje įvardijamus kontinentinės teisės tradicijos ir bendrosios teisės tradicijos skirtumus, taip pat svarbu atkreipti dėmesį į skirtingą Lietuvos ir JAV istorinį ir kultūrinį kontekstą, kuriame susiformavo asmens teisė dalyvauti visuomenės veikloje. JAV peticijos teisė, su kurios apsauga ir siejamas SLAPP institutas, buvo numatyta 1791 metais JAV Konstitucijos pirmojoje pataisoje, todėl tai, kad JAV Aukščiausiasis Teismas pripažino šią teisę kaip absoliučią, neturėtų kelti didelės nuostabos – ji atspindi ilgametės demokratijos bruožus. Lietuvos kontekstas yra kitoks, juolab kad jos teisinis reglamentavimas turi būti suderintas su Europos Tarybos ir Europos Sąjungos teisės aktų baze. Tiek direktyvos 4 straipsnio 3 punkte, tiek rekomendacijos 8 punkto a–j papunkčiuose numatyti tam tikri kriterijai, kurie turi būti vertinami kiekvienu konkrečiu atveju, t. y. nenumatoma, kad asmens teisė dalyvauti visuomenės veikloje visuomet bus saugoma absoliučiai, nes teismas turės atlikti konkretų vertinimą. Taigi, Lietuvos teismai turėtų orientuotis į santykinę, o ne absoliučią asmens apsaugą dalyvaujant visuomenės veikloje, susijusioje su viešuoju interesu, o tai nulemia minėtą faktų gausos problemą.

3. Apsaugos nuo SLAPP procedūrų teisinis kvalifikavimas

Apsaugos nuo SLAPP procedūros apima įvairius mechanizmus, skirtus asmenims nuo šio tipo ieškinių apsaugoti. Kadangi SLAPP yra piktnaudžiavimas teise kreiptis į teismą, įstatymų leidėjas visų pirma numato procesines apsaugos priemones, kad būtų galima iš anksto atmesti ieškinį. Visgi, kaip bus analizuojama toliau, apsaugos nuo SLAPP procedūros apima ir kitokias priemones, pavyzdžiui, baudų taikymą, bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, atsisakymą pripažinti užsienio teismų sprendimus ir pan.

80 Canan ir Pring (1996), *supra note*, 17: 19–26.

81 JAV Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje *City of Columbia v. Omni Outdoor Advertising, 499 U.S. 365 (1991)*, žiūrėta 2025 m. lapkričio 19 d., https://supreme.justia.com/cases/federal/us/499/365/.

82 Canan ir Pring (1996), *supra note*, 17:27

83 Šiame straipsnyje nepretenduojama atlikti išsamios JAV teismų praktikos atitikties Lietuvos teismų praktikai.

Direktyvoje vartojamas „procesinių apsaugos priemonių“ terminas, tačiau apibrėžtis joje nepateikta. Iš direktyvos tikslo matyti, kad šios priemonės yra procesinio pobūdžio ir jomis įgyvendinama pagrindinė direktyvos paskirtis, t. y. apsaugoti asmenis, kurie užsiima visuomenės dalyvavimo veikla, nuo akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų. Direktyvoje yra numatyta daug įvairių procesinių apsaugos priemonių kovai su SLAPP, tačiau, manytina, daugelis jų yra susiję su bendruoju piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis institutu. Tai matyti lyginant direktyvoje numatytas priemones su CPK reglamentavimu. Pavyzdžiui, užstato institutas (direktyvos 10 straipsnis) jau yra įtvirtintas CPK 95 straipsnio 3 dalyje; įpareigojimas padengti proceso išlaidas (direktyvos 14 straipsnis) numatytas CPK 93 straipsnio 3 dalyje; sankcijų (baudų) numatymas (direktyvos 15 straipsnis) nurodytas CPK 95 straipsnio 1 dalyje. Taigi, tam tikros procesinės apsaugos priemonės yra skirtos ne specialiai kovai su SLAPP, o apskritai asmenims atgrasyti nuo piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis.

Kita vertus, galima išskirti ir specialų reglamentavimą, kuris, skirtingai nei bendro pobūdžio piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, būdingas tik SLAPP, t. y. kuo ankstesniame proceso etape atmesti akivaizdžiai nepagrįstus ieškinius (direktyvos 11 straipsnis); atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti trečiosios valstybės teismo sprendimą, kuriame pagrindinis ginčas kvalifikuotinas kaip SLAPP (direktyvos 16 straipsnis); užtikrinti, kad kai SLAPP pareiškia ieškovas, kurio gyvenamoji vieta arba buveinė yra trečiojoje valstybėje, atsakovas turėtų jurisdikciją pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo valstybėje narėje[84], nepaisant to, kad SLAPP pareiškė trečiosios valstybės subjektas (direktyvos 17 straipsnis). Kalbant apie direktyvos 16 ir 17 straipsnius, juose numatytos apsaugos priemonės yra skirtos kovai su trečiųjų valstybių ieškovų inicijuotais SLAPP. Manytina, kad, siekiant įgyvendinti direktyvos 16 straipsnyje numatytą apsaugos priemonę, t. y. atsisakymą pripažinti ir vykdyti trečiosios valstybės teismo sprendimą, galima pasiremti viešosios tvarkos pagrindu ir nepripažinti užsienio valstybių teismo sprendimo[85]. Vis dėlto negalima ignoruoti fakto, kad vienas iš pagrindinių kovos su SLAPP būdų yra bendroji prevencija, kuri atgrasytų nuo tokių ieškinių. Taigi, specialaus pagrindo atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti užsienio teismo sprendimus, kurie yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio, įtvirtinimas paskatintų bendrąją SLAPP prevenciją, nes trečiosiose valstybėse įsisteigusiems asmenims pasiųstų aiškią žinią, kad SLAPP Lietuvos jurisdikcijoje yra netoleruojami ir net jei ieškiniai prieš Lietuvos subjektą buvo pareikšti užsienyje, tokie užsienio teismų sprendimai Lietuvoje nebus pripažįstami ir vykdomi.

Kalbant apie direktyvos 17 straipsnį, įstatymų leidėjas turėjo intenciją, kad ieškinys dėl žalos, patirtos dėl ieškovo inicijuoto piktnaudžiaujamojo pobūdžio proceso trečiosios valstybės teisme, galėtų būti pareiškiamas pagal ieškovo gyvenamąją vietą (buveinę) arba žalos padarymo vietą[86]. Doktrinoje pripažįstama, kad žala, atsiradusi dėl SLAPP, paprastai atlygi-

84 Tokie ieškiniai kartais įvardijami anglišku terminu *SLAPPback* (Canan ir Pring (1996), *supra note*, 17: 10).

85 Direktyvos 43 konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad valstybės narės gali pasirinkti, ar taikyti bendrąjį viešosios tvarkos pagrindą, ar numatyti atskirą pagrindą.

86 2025 m. rugsėjo 8 d. Aiškinamojo rašto dėl įstatymų projektų, reg. Nr. XVP-714–XVP-716, 4.2 punktas, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/135718b08c7611f0b351ee31aa0a26b8?jfwid=-pm05lxwtj.

nama deliktinės civilinės atsakomybės pagrindu[87]. Galima būtų pateikti kelias pastabas dėl tokio pobūdžio bylų ir CPK projekto reglamentavimo šiuo aspektu. Pirma, nors iš esmės galima sutikti su minėtais dviem alternatyviais teismingumo pagrindais, suteikiančiais didesnę apsaugą SLAPP taikiniui, reikia pažymėti, kad antrasis teismingumo pagrindas, t. y. žalos padarymo vieta, dažnai gali sutapti su jurisdikcija, kurioje buvo pareikštas SLAPP, o ši vieta – su asmens, kuris pareiškė SLAPP, gyvenamąja vieta[88]. Taigi, reikia turėti omenyje, kad šis teismingumo pagrindas praktikoje bus taikomas retai. Antra, egzistuojant dviem pagrindams reikalauti žalos atlyginimo dėl žalos, atsiradusios dėl SLAPP, kyla neaiškumų dėl *lis pendens* ir *res judicata* taisyklių taikymo. Kalbant apie *lis pendens*, gali susiklostyti situacija, kai SLAPP taikinys dar prieš tai buvo pareiškęs ieškinį dėl žalos atlyginimo trečiojoje valstybėje, kurioje buvo pareikštas SLAPP. Be to, tuo atveju, jeigu trečiojoje valstybėje minėtas ieškinys dėl žalos atlyginimo bus atmestas, Lietuvos teismai gali atsisakyti priimti tokį ieškinį, motyvuodami *res judicata* principo taikymu. Šios problemos aktualios ne tik Lietuvoje, todėl jas tikslingiausia spręsti tarptautiniu lygmeniu[89], bet reikia pripažinti, kad dabartinė situacija taip pat neužtikrina maksimalios apsaugos SLAPP taikiniui, o valstybės turi galimybę numatyti didesnę SLAPP taikinių apsaugą, negu numatyta direktyvoje. Trečia, atsižvelgiant į tokių bylų kompleksiškumą dėl ES ir tarptautinės teisės aktų, taip pat sudėtingų faktų vertinimo (t. y. vertinamas trečiojoje valstybėje pareikštas SLAPP ir dėl to kilusi žala), manytina, būtų tikslinga numatyti rūšinį tokių bylų teismingumą, kad tokius ieškinius pirmojoje instancijoje nagrinėtų apygardos teismai (CPK 27 straipsnis). Galiausiai abejonių kelia įstatymų leidėjo mintis nagrinėti tokio pobūdžio bylas, kai kyla klausimas tik dėl bylinėjimosi išlaidų, CPK XXXIX skyriuje nustatyta tvarka (supaprastinto proceso tvarka). Abejonių kyla dėl to, kad, priešingai, nei nurodoma įstatymo leidėjo aiškinamajame rašte, tokio pobūdžio bylose nebus apsiribota formaliu bylinėjimosi išlaidų dydžiu, kuris bus nurodytas trečiosios valstybės teismo sprendime. Trečiosios valstybės teisinėje sistemoje gali būti numatyti (kaip, pavyzdžiui, ir Lietuvoje) maksimalūs atlygintini bylinėjimosi išlaidų dydžiai, todėl tikėtina, kad SLAPP taikiniai, kurie siekia žalos atlyginimo, bandys įrodyti ne tik teismo sprendime nurodytas bylinėjimosi išlaidas, bet ir papildomas bylinėjimosi išlaidas, o dėl šių aplinkybių įrodinėjimo gali susiklostyti sudėtingas teisinis ginčas, kuris negali būti sprendžiamas supaprastinto civilinio proceso tvarka. Pavyzdžiui, bylinėjimosi išlaidos gali apimti ir neprivalomoje ikiteisminėje stadijoje patirtas išlaidas, kurios nebus atlygintinos teismo procese, tačiau gali būti reikalaujamos žalos atlyginimo forma[90]. Taigi, reikėtų atsisakyti supaprastinto civilinio proceso formos tokio pobūdžio by-

87 Birgit van Houtert, „The Anti-SLAPP Directive in the Context of EU and Dutch Private International Law: Improvements and (Remaining) Challenges to Protect SLAPP Targets", *Nederlands Internationaal Privaatrecht (NIPR)* 50 (2024): 659.

88 Doktrinoje pripažįstama, kad šis pagrindas yra panašus į reglamento „Briuselis Ibis" 7 straipsnio 2 dalį (*ibid.*, 669).

89 Pavyzdžiui, Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos lygmeniu (*ibid.*, 672–673).

90 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-61-823/2024 (112, 119, 123 p.). Taip pat žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. spalio 23 d. nutarimą Nr. KT54-N11/2025, kuriame išaiškinta, jog Konstitucijai neprieštarauja tai, kad darbo ginčų komisijoje patirtos bylinėjimosi išlaidos nėra atlyginamos (TAR, 2025-10-23, Nr. 17661).

loms, jos turėtų būti sprendžiamos bendrąja ginčo teisena (CPK XIV skyrius).

SLAPP instituto kontekste taikytina išskirtinė ir pagrindinė procesinė apsaugos priemonė – anksčiau laiko atmesti (palikti nenagrinėtą) akivaizdžiai nepagrįstą ieškinį (direktyvos 11 straipsnis, CPK 95[1] straipsnio 1 dalis). Pagal CPK 95[1] straipsnio 3 dalį teismas, nustatęs SLAPP požymius, gali ieškinį palikti nenagrinėtą, tačiau prieš tai inicijuojama tam tikra procedūra, per kurią atsakovas pateikia prašymą, o ieškovas turi pareigą pateikti atsikirtimus, kad pagrįstų ieškinio reikalavimą ir faktinį pagrindą. Kalbant apie šią procesinę apsaugos priemonę, svarbu pažymėti, kad tai yra atskiras procesinis prašymas, vienas iš būdų atsikirsti į nepagrįstą ieškinį. Doktrinoje atsikirtimai į ieškinį įvardijami kaip atsakovo pateikiami argumentai, kuriais jis siekia paneigti jam pareikšto reikalavimo pagrįstumą arba ginčija ieškovo teisę pareikšti ieškinį; jie gali būti materialinio arba procesinio (formalaus) teisinio pobūdžio[91]. Nors iš pirmo žvilgsnio prašymas palikti ieškinį nenagrinėtą atrodo kaip procesinio pobūdžio atsikirtimas į ieškinį, toks argumentas reikštų, kad ieškovas apskritai negali pareikšti tokio ieškinio, t. y. kad egzistuoja neigiama civilinės bylos iškėlimo prielaida. Problema yra tai, kad SLAPP atveju ieškovo teisė inicijuoti ginčą formaliai egzistuoja (egzistuoja visos procesinės prielaidos iškelti bylą teisme), todėl tokių procedūrų negalima kvalifikuoti kaip procesinio pobūdžio. Visgi šių procedūrų taip pat negalima įvardyti kaip griežtai „materialinio pobūdžio", kuriuo ginčijamas ieškinio faktinis ar juridinis pagrindas. Atsižvelgiant į tai, tokį prašymą reikėtų kvalifikuoti kaip atskirą procesinį prašymą, grindžiamą grėsme viešajam interesui, t. y. siekiu nutildyti atsakovą dėl jo dalyvavimo visuomenei atkualioje srityje.

Paprastai SLAPP atmetimo procedūrą galima skirstyti į: 1) ankstyvo atmetimo procedūrą, kai ieškinys atmetamas arba paliekamas nenagrinėtas[92] iki bylos nagrinėjimo iš esmės[93]; 2) pagreitintą ieškinio nagrinėjimą, kai SLAPP yra nagrinėjamas iš esmės, tačiau tai daroma supaprastinta tvarka ir (ar) pagreitintai (kartais įvardijamas kaip supaprastintas (sumarinis) procesas)[94]. Šiuo metu Lietuvos civiliniame procese egzistuoja pirmoji procedūra, nes pagal CPK 95[1] straipsnio 1 dalį prašymas yra paliekamas nenagrinėtas pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui stadijoje. Atkreiptinas dėmesys, kad teisės doktrinoje toks šios procedūros įgyvendinimo būdas, kai ieškinys paliekamas nenagrinėtas ir suteikiama galimybė pakartotinai kreiptis į teismą, kritikuojamas, nes JAV jurisdikcijoje yra pasitaikę atvejų, kai SLAPP buvo pakartotinai reiškiamas net penkis kartus iš eilės[95].

Lietuvos įstatymų leidėjas CPK projektu siekia pereiti nuo pirmosios procedūros prie antrosios, t. y. numatyti pagreitintą civilinės bylos dėl SLAPP nagrinėjimą. Toks modelis pasirinktas dėl to, kad pagal direktyvos 7 straipsnį įpareigojama numatyti pagreitintą

91 Laužikas, Mikelėnas ir Nekrošius, *supra note*, 25: 400.

92 Nors ieškinio atmetimo ir ieškinio palikimo nenagrinėto institutai negali būti tapatinami, šiame kontekste akcentuojamas teisminio proceso nutraukimas. JAV teisės doktrinoje ankstyvo ieškinio atmetimo procedūra apima tiek ieškinio atmetimą (angl. *dismissal with prejudice*), tiek ieškinio palikimą nenagrinėto (angl. *dismissal with leave to amend*) (Canan ir Pring (1996), *supra note*, 17: 158–159).

93 *Ibid.*,157–163; Coe, Moosavian ir Wragg, *supra note*, 18: 115.

94 *Ibid.*,163–167; Coe, Moosavian ir Wragg, *supra note*, 18: 116–117.

95 Canan ir Pring (1996), *supra note,* 17: 159.

prašymų dėl apsaugos priemonių nagrinėjimą. Įgyvendinant šią nuostatą, siekiama numatyti civilinės bylos nagrinėjimą iš esmės, tačiau jis turi trukti ne ilgiau nei 30 dienų (CPK projekto 95[1] straipsnio 4 dalis[96]). Vis dėlto kyla klausimas, ar pirmosios procedūros panaikinimas ir jos pakeitimas antrąja procedūra nebus žingsnis atgal SLAPP taikinių apsaugos atžvilgiu. Manytina, kad būtų tikslinga numatyti tiek pirmąją, tiek antrąją procedūrą vienu metu. SLAPP taikinys (atsakovas) galėtų pasirinkti, kokį gynybos būdą rinktis – ar prašyti pasirengimo stadijoje ieškinį atmesti, ar reikalauti pagreitinto civilinės bylos išsprendimo. Pirmasis būdas būtų pasirenkamas tuomet, kai atsakovas nenori dalyvauti teismo procesuose ir siekia kuo greičiau jį užbaigti, o antrasis būdas – tuomet, kai atsakovas ateityje planuoja reikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo (angl. *SLAPPback*); tokiu atveju pagreitintame teismo procese nustatyti faktai būtų prejudiciniai byloje dėl žalos atlyginimo. Be to, šis skirstymas taip pat naudingas dėl to, kad SLAPP nepagrįstumas skiriasi savo laipsniu. Kaip nurodoma teisės doktrinoje, vieni ieškiniai būna akivaizdžiai nepagrįsti (angl. *manifestly unfounded*), o kiti – piktnaudžiaujamojo pobūdžio (angl. *abusive court proceedings*) arba dalinai pagrįsti (angl. *partially founded*)[97]. Taigi, tuo atveju, kai susiduriama su akivaizdžiai nepagrįstu ieškiniu, tikslinga numatyti, kad tokius ieškinius galima atmesti dar pasirengimo stadijoje, o bylos nagrinėjimas iš esmės nebūtinas. Tokia situacija gali būti akivaizdi, kai reiškiamas ne vienas, o keli SLAPP skirtingose bylose ar net skirtingose valstybėse[98], tokiu atveju yra pagrįsta šiuos ieškinius atmesti iškart, t. y. net nenagrinėjant bylos iš esmės. O antroji procedūra turėtų būti taikoma visais kitais atvejais, kai nėra akivaizdaus nepagrįstumo arba atsakovas nori bylą nagrinėti pagreitintai, nes ateityje sieks žalos atlyginimo. Todėl siūlytina Lietuvos civiliniame procese įtvirtinti abi procedūras. Galiausiai pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą numatoma, kad dėl apsaugos nuo SLAPP procedūrų gali būti duodamas atskirasis skundas (CPK 95[1] straipsnio 4 dalis, 137 straipsnio 5 dalis), o dėl apeliacinės instancijos teismo nutarčių kasacinis skundas gali būti paduotas per tris mėnesius nuo jų įsiteisėjimo dienos[99]. Manytina, kad trijų mėnesių terminas kasaciniam skundui paduoti neatitinka tokio pobūdžio bylų, todėl tikslinga CPK pakeitimo projekte numatyti, kad kasacinis skundas dėl apeliacinės instancijos teismo nutarčių, kuriomis taikyta arba atsisakyta taikyti SLAPP atmetimo procedūra, gali būti paduodamas per vieną mėnesį.

Galiausiai keltinas klausimas dėl teismo teisės *ex officio* nustatyti ir taikyti procesines apsaugos priemones, numatytas CPK 95[1] straipsnyje. Viena vertus, civilinis procesas yra grindžiamas rungimosi ir dispozityvumo principais (CPK 12 ir 13 straipsniai), kurie, be kita ko, suponuoja, kad šalys rungiasi ir pačios yra laisvos reikšti prašymus, kurie jiems

96 2025 m. rugpjūčio 25 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 95, 95-1 ir 142 straipsnių pakeitimo bei kodekso papildymo priedu įstatymo projektas, žiūrėta 2025 m. lapkričio 19 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/6cc5bdc081a911f0b351ee31aa0a26b8?positionInSearchResults=5&searchModelUUID=aac7e958-4d85-40e3-8859-075de5c7fd20.

97 Barthet ir Farrington, *supra note*, 18: 848–849.

98 Van Houtert, *supra note*, 87: 657.

99 Tai, kad kasacija yra galima, patvirtina kasacinio teismo praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-172-421/2025). Visgi, atsižvelgiant į tai, kad apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo priimta beveik prieš 9 mėnesius (2025 m. kovo 20 d.), manytina, egzistuoja poreikis sutrumpinti kasacinio skundo padavimo terminus.

atrodo aktualūs. Tai juolab pasakytina todėl, kad teismui, *ex officio* taikant procesines apsaugos priemones, kyla grėsmė pažeisti ne tik ieškovo, bet ir atsakovo teises, nes šis gali būti suinteresuotas bylą nagrinėti iki galo ir išspręsti teisme pradėtą ginčą galutiniu teismo sprendimu. Vis dėlto, kalbant apie SLAPP, šie ieškiniai daro žalą viešajam interesui, kuris peržengia teismo proceso ribas. Kaip pagrįstai pažymėta teisės doktrinoje, naudojantis teise kreiptis į teismą ne pagal paskirtį, t. y. kliudant efektyviai pasiekti šį tikslą, viešasis interesas reikalauja, kad teismas būtų ne pasyvus stebėtojas, o turėtų priemonių kovoti su tokiu piktnaudžiavimu[100]. Pažymėtina, kad, „skirtingai nei civilinėje teisėje, civilinio proceso teisėje teisinės gynybos priemonių taikymo iniciatyva pirmiausia priklauso teismui. Dažnai atitinkamas procesines gynybos priemones jis privalo taikyti *ex officio*."[101] „Nustatęs, kad savo procesinėmis teisėmis asmuo piktnaudžiauja, teismas privalo *ex officio* (savo iniciatyva) šalinti tokius neteisėtus veiksmus ir jų pasekmes. Iš neteisėtų veiksmų negali kilti jokios teisėtos pasekmės, teisė ir teismai negali pripažinti neteisėtų veiksmų bei ginti piktnaudžiaujančių teise asmenų interesus."[102] Taigi, teismas turi pareigą užtikrinti, kad civilinio proceso normomis nebūtų piktnaudžiaujama, o tai sudaro prielaidas kalbėti apie tai, kad procesinės apsaugos priemonės dėl SLAPP galėtų būti taikomos teismo iniciatyva. Toks aiškinimas, be kita ko, kyla ir iš direktyvos 6 straipsnio, pagal kurį valstybės narės gali numatyti, kad **teismas *ex officio* gali imtis** priemonių dėl procesinių apsaugos priemonių, kaip numatyta III ir IV skyriuose, t. y. 1) anksčiau laiko atmesti SLAPP; 2) užtikrinti, kad ieškovas atlygintų bylinėjimosi išlaidas atsakovui; 3) skirti baudą ieškovui. Taigi, direktyva leidžia nacionaliniam įstatymų leidėjui numatyti galimybę teismui *ex officio* anksčiau laiko atmesti SLAPP. Visgi, atsižvelgiant į teismo išaiškinimo pareigą ir rungimosi principą, manytina, kad teismui turėtų būti suteikiama teisė *ex officio* iškelti klausimą dėl ieškinio palikimo nenagrinėto civiliniame procese, t. y. nustatęs, jog tai yra SLAPP, teismas turėtų išklausyti atsakovo nuomonės dėl apsaugos nuo SLAPP procedūrų taikymo. Tai, be kita ko, galima grįsti argumentu, kad SLAPP yra susiję su viešojo intereso įgyvendinimu, todėl teismas šioje srityje turėtų veikti aktyviai. Vis dėlto apsaugos nuo SLAPP procedūros neturi tapti teismo savivale, teismas turėtų atsiklausti ginčo šalių nuomonės ir išklausyti abi šalis prieš taikydamas bet kokias priemones.

Išvados

1. SLAPP yra viena iš piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis formų. Tai pasireiškia netinkamai įgyvendinant procesinę teisę – teisę kreiptis į teismą. Įvertinus SLAPP požymius ir teisės kreiptis į teismą svarbą, palyginti su kitomis procesinėmis teisėmis, manytina, yra pagrindo kalbėti apie SLAPP instituto *sui generis* statusą, kuris išskirtų šį institutą iš bendro pobūdžio piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis.

100 Brazdeikis, *supra note*, 7: 226
101 *Ibid*., 211.
102 *Ibid*., 212.

SLAPP siekiama pakenkti ne įprastoms vertybėms, kurios saugomos kalbant apie piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, bet specialioms vertybėms, t. y. viešajam interesui, susijusiam su visuomenės dalyvavimu, demokratiniais procesais.

2. SLAPP pasireiškia ne tik inicijuojant teismo procesą ieškinio pareiškimu, bet ir kitais būdais, kai atsakovas yra įtraukiamas į teismo procesą, pavyzdžiui, pateikiant prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių iki ieškinio padavimo arba nagrinėjant ginčą ikiteisminėje stadijoje. Kvalifikuodami ieškinį kaip SLAPP, teismai turėtų individualiai įvertinti tiek objektyvius, tiek subjektyvius kriterijus, leidžiančius priskirti ieškinį prie SLAPP. SLAPP nebūtinai turi sukelti atsakovui turtinę žalą, nes žala suprantama kaip siekis įtraukti atsakovą į teismo procesą be realaus faktinio ir teisinio pagrindo.
3. Apsaugos nuo SLAPP procedūrų paskirtis – užtikrinti atsakovo teisių ir interesų apsaugą tais atvejais, kai ieškovas pareiškia SLAPP. Viena iš reikšmingiausių apsaugos nuo SLAPP procedūrų formų yra ieškinių atmetimo procedūra, kuri skirstoma į: 1) ankstyvo atmetimo procedūrą, kai ieškinys yra atmetamas arba paliekamas nenagrinėtas iki bylos nagrinėjimo iš esmės; 2) pagreitintą ieškinio nagrinėjimą, kai SLAPP nagrinėjamas iš esmės, tačiau tai daroma supaprastinta civilinio proceso tvarka. Nors įstatymų leidėjas siekia panaikinti pirmąją procedūrą ir vietoj jos įtvirtinti antrąją, manytina, civiliniame procese jas abi būtų galima derinti ir taip užtikrinti didesnę SLAPP taikinių apsaugą.
4. Lietuvos įstatymų leidėjas taip pat siekia įtvirtinti naują jurisdikcijos pagrindą, pagal kurį tuo atveju, kai SLAPP pareiškia ieškovas, kurio gyvenamoji vieta arba buveinė yra trečiojoje valstybėje, atsakovas (SLAPP taikinys) turėtų jurisdikciją pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo pagal savo gyvenamąją vietą arba žalos padarymo vietą. Atsižvelgiant į šių bylų kompleksiškumą, siūlytina numatyti rūšinį tokių bylų teismingumą – nustatyti, kad tokius ieškinius nagrinėtų apygardos teismas kaip pirmosios instancijos teismas (CPK 27 straipsnis). Taip pat siūlytina įtvirtinti, kad net ir tuo atveju, jeigu ginčas susiklosto tik dėl bylinėjimosi išlaidų, tokie ginčai būtų sprendžiami ginčo teisena (CPK XIV skyrius), o ne supaprastinto proceso tvarka (CPK XXXIX skyrius). Galiausiai, atsižvelgiant į apsaugos nuo SLAPP procedūrų specifiką ir siekį apsaugoti SLAPP taikinių interesus bei viešąjį interesą, tikslinga kaip įmanoma greičiau galutinai išspręsti apsaugos nuo SLAPP procedūros – ankstyvo ieškinio atmetimo – klausimą. Todėl siūlytina numatyti, kad kasacinis skundas dėl apeliacinės instancijos teismo nutarčių, kuriomis taikyta arba atsisakyta taikyti ankstyvo atmetimo procedūra, gali būti paduodamas per vieną mėnesį.

STRATEGIC LAWSUITS AGAINST PUBLIC PARTICIPATION (SLAPP) AS A FORM OF ABUSE OF PROCEDURAL RIGHTS

Artur Doržinkevič
Mykolas Romeris University, Lithuania

Mykolas Kirkutis
Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The article analyzes strategic lawsuits against public participation (SLAPP) as a form of abuse of procedural rights. It identifies the general characteristics of abuse of procedural rights and examines the SLAPP mechanism as one possible manifestation of such abuse. The article describes the legal values violated when a SLAPP is filed and identifies the legal entities that may bring such actions. It also assesses the objective elements of a SLAPP, namely the act itself, its consequences, the causal link, and other relevant circumstances typical of SLAPP cases. Furthermore, the article evaluates the subjective aspect of a SLAPP claim – specifically, whether such claims can be filed intentionally or through negligence. Finally, the article analyzes anti-SLAPP procedures designed to protect SLAPP victims from SLAPPs. The article evaluates both national and European Union legal measures and their effectiveness in ensuring the right to a fair trial. The study analyzes the draft Civil Procedure Code, which aims to renew the SLAPP mechanism in Lithuania, and evaluates the current court practice in Lithuania regarding SLAPPs, as well as drawing on the experience of foreign countries.*

Keywords: *SLAPP, SLAPPs, strategic lawsuits, abuse of process, abuse of procedural rights, right of access to court.*

Artur Doržinkevič, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas, lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinis procesas, civilinė teisė, tarptautinė privatinė teisė, lyginamoji privatinė teisė.

Mykolas Kirkutis, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto asistentas, socialinių mokslų (teisės) daktaras. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinis procesas, nemokumo teisė, vykdymo procesas.

Artur Doržinkevič, PhD candidate and lecturer at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University. Research interests include civil procedure, civil law, private international law, and comparative private law.

Mykolas Kirkutis, assistant at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University, Doctor of Social Sciences (Law). Research interests: arbitration, civil procedure, corporate insolvency law, enforcement proceedings.